

Захист процесуальних прав дітей у процесі цифровізації судочинства

з акцентом на дистанційних слуханнях

Вступ

Технології застосовуються майже на всіх етапах кримінального судочинства в усьому світі, від діяльності поліції та збору доказів до управління судами, судової влади та місць позбавлення волі.¹ Уряди в усьому світі все швидше впроваджують цифрові інструменти,² . Хоча це має свої переваги, їхнє безконтрольне або недостатньо врегульоване застосування викликає занепокоєння, особливо для осіб, щодо яких існує підвищений ризик порушення їхніх прав, зокрема дітей.³

В Європі ці зміни підкріплюються регіональною політикою цифровізації, спрямованою на поліпшення доступності та ефективності систем судочинства.⁴ Нормативно-правові рамки, такі як Закон ЄС про

Ризики порушення прав людини є особливо відчутними для дітей, зокрема для тих, яких підозрюють або обвинувачують у скоєнні злочину, і варіюються залежно від їхнього віку та рівня розвитку.

штучний інтелект (ШІ) від 2024 року, спрямовані на усунення певних ризиків для прав людини, що пов'язані із використанням систем штучного інтелекту.⁵ Проте впровадження цифрових інструментів у системах судочинства, включаючи електронні системи управління справами, дистанційні слухання та практики ШІ, що виходять за межі Закону про ШІ, продовжує викликати значні занепокоєння щодо прав людини.⁶ Тому існує потреба у більш ретельному контролі, посиленні гарантій та, за необхідності, забороні цифрових практик, які становлять ризик або фактично порушують права людини.

За відсутності спеціальних рекомендацій щодо дітей цифрові інструменти можуть призвести до порушення прав дітей, а не до покращення доступу до правосуддя.

Ефективність систем судочинства не варто ототожнювати з високою якістю результатів. Надмірний акцент на ефективності адміністрування може звужити доступ до правосуддя, зменшити якість судових проваджень та справедливість результатів.⁷

Комітет ООН з прав дитини (CRC) пояснив, що, хоча цифрові технології можуть покращити координацію, прозорість та своєчасність судових проваджень, вони становлять серйозну загрозу для дітей, особливо в плані їхньої значущої участі та недискримінації.⁸ Електронні системи управління справами можуть покращити доступність, ефективність та стійкість

судових проваджень, але вони також створюють значні ризики для прав на приватність та захист даних.⁹ Крім того, було встановлено, що дистанційні слухання систематично підривають здатність дітей ефективно брати участь, порушують захист приватного життя, обмежують доступ до представництва з боку професіоналів та створюють процесуальну несправедливість.¹⁰

Про цей план з 10 пунктів

Цей план з 10 пунктів забезпечує основу для захисту процесуальних прав дітей, яких обвинувачено або засуджено за злочини, в умовах дедалі більш цифровізованих систем судочинства. Він не є вичерпним посібником, однак може слугувати корисним довідником з цієї тематики. Для отримання більш детальної інформації варто звернутися до інших джерел, зокрема тих, що були розроблені Penal Reform International (PRI) та її партнерами.¹¹

- Загальні практики цифровізації
- Дистанційні слухання

01

Заборонити використання систем прийняття рішень на основі штучного інтелекту або автоматизованих систем у сфері судочинства для дітей

Використання штучного інтелекту та автоматизованих систем прийняття рішень для оцінки ризиків, винесення вироків або рішень у справах має бути заборонено у системах судочинства для дітей, забезпечуючи водночас, щоб кожна справа дитини розглядалася на основі людського судження, індивідуальної оцінки та належного процесу.

Використання штучного інтелекту та автоматизованих інструментів прийняття рішень у сфері ювенальної юстиції – чи то для прогнозування «ризиків», інформування про альтернативи позбавленню волі, чи то для формування судових рішень – становить серйозну і неприйнятну загрозу для прав дітей. До таких загроз належать застереження щодо приватності, порушення права на свободу (включно із розширенням мережі), права на справедливий суд, а також незалежності судової влади та цілісності судових процесів, що посилюються за відсутності гарантій та оцінки впливу.

Зазначений план базується на дослідженні, що було опубліковане PRI разом із партнерами у 2025 році, «Захист прав дітей під час дистанційних слухань у судочинстві для дітей»,¹² в якому був проаналізований досвід дітей, підозрюваних або обвинувачених у скоєнні злочинів, щодо їх участі у дистанційних слуханнях в Ірландії, Румунії, Іспанії та Україні. План також спирається на висновки, зібрані під час європейського регіонального круглого столу, що відбувся в листопаді 2025 року,¹³ та доповнений результатами досліджень і відгуками експертів.

Пункти 1–3 та 8–10 зосереджуються на практиках цифровізації в цілому, таких як використання штучного інтелекту. Пункти 4–7 стосуються саме дистанційних слухань. Хоча ці рекомендації розроблені спеціально для держав-членів Європейського Союзу, вони так само можуть бути застосовані за межами цих юрисдикцій.

Спеціальний доповідач ООН з питань незалежності суддів та адвокатів заявив, що системи ШІ, які використовуються в судових установах, часто відтворюють та посилюють структурну нерівність, оскільки кожен технологічний інструмент відображає світогляд, припущення та упередження його розробників.¹⁴ Як приклад, в Європі було виявлено, що автоматизований інструмент оцінки ризиків класифікував такі події, як зміна школи, пропуски занять через нестабільність у родині або життя в бідності, як індикатори майбутніх правопорушень, непропорційно націлюючись на маргіналізовані спільноти.¹⁵

Визнаючи серйозні ризики, Верховний комісар ООН з прав людини рекомендував державам заборонити застосування систем ШІ, які не узгоджуються повністю із законодавством про права людини, та ввести мораторій на системи ШІ з високим рівнем ризику доти, доки не будуть створені надійні запобіжні заходи.¹⁶ На рівні ЄС Закон про штучний інтелект забороняє певні шкідливі практики ШІ та визначає і суворо регулює ті, що класифікуються як високоризикові.¹⁷

Справи, що стосуються дітей, мають розглядатися на основі людського судження фахівців, які пройшли підготовку в галузі ювенальної юстиції, з індивідуальним оцінюванням та суворим дотриманням належних процедур, а не за допомогою алгоритмів, які не здатні розуміти контекст або вразливість.

02

Забезпечити надійну правову базу для практик щодо цифрового судочинства відповідно до міжнародних стандартів

Держави повинні створити надійну національну законодавчу базу, яка визначає умови використання будь-яких цифрових інструментів у судових процедурах, що стосуються дітей, відповідно до принципів законності, необхідності та пропорційності, а також найкращих інтересів дитини. Це повинно включати правила щодо законного використання цифрових процесів (див. пункт 5), обов'язкові механізми моніторингу, перегляду та відшкодування, рекомендації щодо оцінки вразливості та впливу на права людини, а також підтримки, яка має надаватися дітям.

У багатьох країнах використання дистанційних слухань у справах, що стосуються дітей, розвивалося фрагментарно та непослідовно. Рішення про те, коли

проводити слухання в режимі онлайн, за яких умов та хто має на це право, ухвалюються по-різному залежно від суду, судді або регіону. Слухання з важливих питань, таких як рішення про затримання або винесення вироку, іноді вирішуються дистанційно.¹⁸

Наше дослідження показало, що в багатьох випадках дистанційні слухання мали місце попри поганий зв'язок та неналежні фізичні умови за відсутності нормативних стандартів або протоколів. В результаті процедурні гарантії, такі як право бути вислуханим, повністю розуміти та брати участь у процесі, а також право на безпечне та приватне спілкування з адвокатом, залишаються на розсуд тих, хто приймає рішення.¹⁹

Надійна правова база є основоположною для регулювання цифрових практик у системах ювенальної юстиції та забезпечення дотримання принципів законності, необхідності і пропорційності, а також для гарантування універсальних заходів захисту в усіх регіонах та установах. Така база має ґрунтуватися на фактичних даних, а найкращі інтереси дитини²⁰ та захист їхніх людських і процесуальних прав мають бути центральним її компонентом.

03

Застосовувати цифровізацію для покращення системи судочинства щодо дітей як запобігання нерівності, а не її закріплення

Розробка та впровадження усіх цифрових інструментів судочинства мають ґрунтуватися на рівності та правах людини. Необхідним є проводити комплексну оцінку впливу на права дітей на кожному етапі циклу²¹ цифровізації, щоб жодна дитина не зазнавала дискримінації через застосування технологій.

Цифровізація не є шкідливою сама по собі. Навпаки, вона має потенціал для поліпшення життя людей – за умови, що її впровадження відбувається в рамках сильної нормативно-правової бази, з використанням достатніх ресурсів та збереженням людських зв'язків.

Запровадження технологій без урахування аспекту рівності часто посилює існуючі диспропорції, зокрема для расових та соціально і економічно маргіналізованих груп.²² Цифрові інструменти, що впроваджуються в систему ювенальної юстиції, мають

бути розроблені таким чином, щоб зменшувати нерівність, а не віддзеркалювати більш масштабні системні проблеми, такі як дискримінація.

Часто вважається, що всі діти однаково впевнено та вільно володіють технологіями. Таке переконання приховує зростаючі розбіжності в доступі до цифрових технологій, цифровій грамотності, володінні пристроями та безпечному підключенні до Інтернету в Європі та за її межами.²³ Багатьом дітям, особливо тим, хто живе у бідності, має нестабільне сімейне середовище, нейродивергенцію, інвалідність або травми, бракує необхідних інструментів чи підтримки у користуванні цифровими системами.²⁴

Діти, які є іноземними громадянами або мігрантами, стикаються з мовними бар'єрами, що значно ускладнює як розуміння ними цифрових інтерфейсів та інструкцій, так і юридичне спілкування. Дівчата і молоді жінки часто мають менший доступ до цифрових технологій та можливостей, особливо якщо вони походять з сімей мігрантів, меншин або малозабезпечених сімей. Тому на кожному етапі цифрової трансформації важливою є міжсекторальна оцінка впливу на права дітей, яка має ґрунтуватися безпосередньо на їхньому досвіді.

Цифрові інструменти можуть бути використані для доповнення існуючих послуг у сфері правосуддя, а також для виявлення, запобігання і усунення несправедливості в існуючих практиках судочинства. Такі ініціативи, як модель Barnahus, що створена спеціально для дітей,

які є жертвами або свідками злочинів, демонструють перспективне та ефективне використання технологій.²⁵ Подібні підходи можуть бути розроблені для дітей, яких підозрюють або обвинувачують у скоєнні злочину, відповідно до їхніх конкретних потреб (див. **пункт 6**).

04

Забезпечити надійні процесуальні гарантії для дистанційних слухань, та фізичну участь у слуханнях як норму

Забезпечити надійні гарантії для дітей під час дистанційних слухань. Обмежити їх застосування процедурними та адміністративними питаннями, адаптувати існуючі заходи захисту і забезпечити право на повторний розгляд справи у разі порушення процесуальних прав. Дистанційні слухання не повинні використовуватися за замовчуванням, і жодне рішення щодо їх використання не має бути прийняте без вільної та повністю інформованої згоди.

Право постати перед суддею в кримінальному провадженні²⁶ є фундаментальною процесуальною гарантією і може тлумачитися як вимога фізичної присутності, що може підлягати лише певним обмеженням та має супроводжуватися надійними гарантіями.²⁷ Для дітей будь-які подібні обмеження повинні бути чітко визначеними і містити більш широкі захисні заходи.

Держави мають залишатися пильними щодо збереження позитивної ролі участі людини в судових процесах і забезпечувати, щоб існуючі гарантії продовжували застосовуватися в цифровому середовищі або були належним чином адаптовані щоб відповідати принаймні мінімальним стандартам. Як зазначено в Конвенції про права дитини, відсутність особистого контакту з дітьми «може мати негативний вплив на заходи з реабілітації та відновного правосуддя, що засновані на розвитку відносин з дитиною»; отже, уряди повинні забезпечувати «особистий контакт, щоб сприяти здатності дітей до значущої участі».²⁸ Крім того, під час дистанційного слухання неможливо помітити ознаки катування та жорстокого поводження, а здатність особи скаржитися на жорстоке поводження може бути обмежена, якщо її слухають дистанційно.²⁹

Жодне рішення про проведення дистанційного слухання за участю дитини, яку обвинувачують або підозрюють у скоєнні злочину, не повинно прийматися

Необізнаність із технологічним форматом

Багато дітей постійно повідомляли про підвищену тривожність і невизначеність до і після дистанційних слухань, що було пов'язано із незнанням технологічного формату, і висловлювали занепокоєння щодо результатів, які вони вважали незрозумілими і процесуально несправедливими. Згідно з нашими висновками, дистанційні слухання використовувалися для винесення вироків, прийняття рішень про утримання під вартою та проведення суперечливих слухань з метою встановлення фактів. Хоча результати цих слухань змінювали життя дітей, вони заявляли, що не відчували себе частиною процесу, «ніби я сиджу і дивлюся відео на YouTube або щось подібне».

без її вільної та повністю інформованої згоди, за погодженням із законним представником (див. також **пункт 5**).

Необхідно вжити заходів для того, щоб прийняття рішення про проведення дистанційного слухання не було пов'язане з тим, що особисті слухання не відповідають стандартам правосуддя, дружнього до дитини, або з тим, що на дітей впливають органи влади.

Сфера застосування дистанційних слухань має бути чітко визначена і використовуватися тільки для процесуальних або адміністративних питань. Дистанційні слухання не мають застосовуватись для прийняття істотних рішень, що впливають на свободу дитини, або у випадках, коли визначається її вина чи невинуватість. До них належать, як мінімум, слухання щодо визнання вини, слухання, пов'язані з судовим контролем щодо утримання після арешту, слухання щодо затримання, на яких приймаються рішення про те, чи мають дитину судити як дорослу, та слухання щодо висення вироку.³⁰

Навіть з метою вирішення певних процесуальних питань проведення дистанційних слухань має ґрунтуватися на судовій оцінці найкращих інтересів дитини. У випадку порушення процесуальних гарантій право на нове очне слухання повинно бути забезпечене – зокрема доступ до правничої допомоги – на будь-якому етапі.

05

Запровадити керівні принципи та засновані на операційних стандартах і у відповідності до прав людини дитиноорієнтовані процедури для дистанційних слухань за участі дітей³¹

Розробити протокол(и) щодо застосування дистанційних слухань і створити чіткі та доступні вказівки щодо всіх етапів процесу, що адаптовані до потреб і обов'язків усіх зацікавлених сторін. Запровадити систематичний процес індивідуальної оцінки для визначення, чи відповідає дистанційне слухання найкращим інтересам дитини.

Непослідовне застосування процедур щодо дистанційних слухань, як між різними юрисдикціями, так і в межах них³², веде до того, що діти, яких обвинувачують або підозрюють у скоєнні злочину, опиняються в стані невизначеності, без підтримки та під ризиком порушення їхніх прав, особливо стосовно тих, хто перебуває у вразливому становищі. Структуровані процедури, що засновані на операційних стандартах, є необхідними для забезпечення кожній дитині однакового базового захисту незалежно від місця та способу проведення слухання.

Перед слуханням

Будь-яке рішення щодо дистанційного слухання для дитини має ґрунтуватися на індивідуальній оцінці (відповідно до статті 7 Директиви (ЄС) 2016/800 для держав-членів ЄС). Ця оцінка має бути цілісною і повинна зокрема передбачати визначення етапу розвитку, мовні та освітні здібності, рівень цифрової грамотності, стан психічного здоров'я, інвалідність, наявність травматичного досвіду тощо.

Діти повинні мати можливість конфіденційних консультацій зі своїми представниками (адвокатами) перед слуханням, щоб зрозуміти процес, обговорити справу та вільно задати питання. Підготовчі матеріали, дружні для дітей необхідно надати заздалегідь. Також варто перевірити чи є фізичне середовище відповідним, що включає перевірку технологій³³ і можливості для дитини отримати доступ до платформи, користуватися нею та розуміти, що передбачає слухання.

Під час слухання

Судді або спеціально навчені посередники мають надавати чіткі пояснення, що відповідають віку дитини, щодо кожного етапу судового розгляду, а суд зобов'язаний регулярно перевіряти рівень розуміння дитини, її здатність продовжувати участь у процесі, а також якість звуку та зображення.³⁴ Дітям має бути надано регулярну можливість задавати питання, при цьому судді повинні чітко пояснити це право, а доступні засоби комунікації мають бути такими, що дозволяли б дитині повідомляти про незрозумілість, просити про роз'яснення або перерви (див. **пункт 6**). Для усунення перешкод, з якими стикаються різні групи, необхідно застосовувати підходи, що враховували б гендерні та культурні особливості.

Рекомендовано щоб стандартом була саме фізична присутність представників (адвокатів). Якщо це неможливо, то приватне спілкування з юридичними представниками має бути гарантованим і забезпеченим.

Після слухання

Дитина повинна отримати конфіденційну інформацію від свого представника (адвоката). Після слухання необхідно провести оцінку щоб задокументувати будь-які технічні або процесуальні проблеми з метою вдосконалення майбутніх процесів, а також, за необхідності, провести подальший контроль відповідної справи. Також варто надавати емоційну та психологічну підтримку, щоб допомогти дитині опрацювати цей досвід.

06

Організовувати дистанційні слухання таким чином щоб процесуальні гарантії для дітей були захищені, а можливості для участі розширені

Уряди повинні організовувати дистанційні слухання таким чином, щоб процесуальні гарантії, як мінімум, були повністю захищені, а в найкращому випадку – можливості дітей були розширені та захищені їхні найкращі інтереси. Цього можна досягти за допомогою чітких, зручних для дітей цифрових інструментів, надійних технологій та підтримки з боку дорослих, яким діти довіряють, щоб вони були у безпеці, залишалися залученими та мали можливість впливати на ситуацію.

Діти часто сприймають дистанційні слухання як заплутані, відштовхуючі та такі, що позбавляють їх впливу, особливо коли цифровізація системи відбувається без урахування їхніх потреб, досвіду або вразливості. З метою вирішення цієї проблеми, уряди повинні застосувати значний обсяг експертних знань, зокрема експертизу від дітей (див. пункт 10), щодо розробки мультидисциплінарних процесів. Спираючись

на філософію «орієнтованого на користувача» підходу або «інклюзивного дизайну», розробники та політики мають створити, відтворювати і випробовувати системи у співпраці з дітьми, які мають безпосередній досвід.

Дистанційні слухання мають бути розроблені таким чином, щоб активно сприяти розумінню дітьми того що відбувається, та їхній участі. Доступні в режимі реального часу функції взаємодії, такі як кнопки «підняти руку» та візуальні підказки мають бути запроваджені, щоб вказати на момент коли до дитини звертаються, та сприяти її залученню. Слухання можуть включати заздалегідь визначені та чіткі моменти участі. Допоміжні технології можуть доповнювати існуючі послуги перекладу³⁵ та сприяти кращому розумінню дітьми судового процесу. Змістовна підтримка в режимі реального часу може пояснювати юридичну мову під час процесу, а чіткі вказівки можуть допомогти дітям орієнтуватися в складних процедурах.

Застосування технологій має супроводжуватися значущою взаємодією та підтримкою з боку людей. Мова, дружня до дітей, є так само важливою, якщо не більше, як під час дистанційних, так і під час особистих слухань, і судді та інші фахівці мають нею послуговуватися. Доросла особа, якій довіряють, така як соціальний працівник або інший кваліфікований фахівець, має бути присутньою для надання підтримки та наставництва.

07

Створити приватні фізичні місця для дистанційних слухань, орієнтовані на дітей

Здійснення дистанційних слухань має відбуватися у безпечних, спокійних, приватних приміщеннях, зручних для дітей, із надійним доступом до юридичної допомоги. Також необхідним є адаптувати їх для дітей, які мають нейрорізноманіття, інвалідність або не є носіями мови.

Фізичне середовище значною мірою впливає на поведінку дітей, рівень стресу та когнітивні функції.³⁶ Проте дистанційні слухання часто відбуваються у таких приміщеннях, які не сприяють справедливості і благополуччю. Тому приміщення, що орієнтовані на дітей і спеціально для цього призначені мають бути основною особливістю системи правосуддя, дружнього до дитини. Інфраструктура повинна втілювати цінності безпеки, гідності та участі, підтримуючи значущу взаємодію, а не посилюючи страх або незалученість дитини.

Приміщення повинні бути спокійними, добре провітрюваними та такими, що не лякають, із зручними меблями, природним освітленням та кольорами, обраними з урахуванням думки дітей. Планування таких приміщень має бути таким, що дозволяє чітко бачити обладнання і всіх учасників. Мінімальні стандарти щодо освітлення, вентиляції, розміру, звукоізоляції, розміщення екранів, кутів камери та якості аудіо/відео мають бути встановлені, оприлюднені та проходити регулярну перевірку. Приміщення мають бути спроектовані (див. пункт 10) з урахуванням найкращих практик дизайну цифрових інтерфейсів для сприяння розумінню, участі та емоційній безпеці.

Цифрові установки повинні охоплювати все приміщення, зокрема учасників, які в ньому перебувають. Необхідно вжити заходів для забезпечення конфіденційності дитини як у фізичному просторі, звідки вона бере участь у слуханнях, так і на цифровій платформі, зокрема забезпечити захист від зовнішнього втручання, витоків, перехоплення або порушень безпеки.

08

Навчати та акредитувати персонал, а також постійно вдосконалювати використання цифрових інструментів, що застосовуються в системах судочинства щодо дітей

Розробити та впровадити обов'язкове і безперервне навчання для всіх відповідних фахівців у галузі судочинства і правосуддя, дружнього до дитини щодо розвитку дитини, підходів, що враховують травматичний досвід, та цифрових компетентностей.

Багато фахівців зі сфери правосуддя повідомляють, що їм бракує належної підготовки щодо цифрового середовища, наприклад, у сфері комунікації, орієнтованої на дітей та практик з інформування щодо травми.³⁷ Ця прогалина може негативно вплинути як на значущу участь, так і на впевненість відповідних фахівців щодо застосування цифрових технологій.

Цифрові інструменти судочинства є ефективними лише настільки, наскільки ефективними є фахівці, які ними користуються. Сталий перехід до цифрового судочинства вимагає комплексного підвищення кваліфікації всіх зацікавлених сторін – від суддів і представників дитини до персоналу, що забезпечує підтримку інформаційних технологій – шляхом обов'язкового безперервного навчання, що охоплює питання з розвитку дітей, прав дітей, практики з інформування щодо травми та цифрові компетентції. Це також є важливим для того, щоб судова влада могла здійснювати свій нагляд щодо розробки, впровадження та використання цифрових технологій.³⁸

У навчанні варто також приділити увагу можливостям і викликам, які створює використання цифрових інструментів для прав дітей, з метою сприяння їх ефективному застосуванню, забезпечуючи при цьому належні гарантії.³⁹ Щодо такого навчання, то має здійснюватися постійний моніторинг і вдосконалення шляхом аналізу реальних життєвих випадків та отримання відгуків від усіх залучених сторін, зокрема дітей (див. пункт 9).

09

Випробовувати, перевіряти, оцінювати та звітувати про цифровізацію у судочинстві щодо дітей

Уряди мають випробовувати запропоновані цифрові практики перед їх впровадженням, а також збирати і оприлюднювати детальні, розбиті за категоріями, дані про всі цифрові практики, що стосуються дітей. Щодо дистанційних слухань, то ця інформація має бути використана для ефективного моніторингу здійснення процесуальних гарантій та виявлення порушень рівності, щоб отриманий досвід можна було використати для вдосконалення практики.

Наразі багато судових юрисдикцій застосовують ситуативні практики у сфері цифрового правосуддя, орієнтованого на дітей, що відзначаються низьким рівнем прозорості та контролю.⁴⁰ Це призводить до

неточності і спорадичності даних про життєвий цикл цифрових інструментів та їхній загальний вплив, коли їх застосовують у сфері правосуддя щодо дітей, зокрема для дітей, яких обвинувачено або засуджено за скоєння злочину.

Важливі деталі дистанційних слухань, такі як частота і тип слухань, наявні технічні умови (інфраструктура), механізми подання скарг та вплив на права дітей (особливо на дітей з різноманітними потребами), рідко збираються або аналізуються.

Щоб забезпечити справедливість, ефективність та орієнтованість цифрового судочинства на інтереси дітей, уряди мають перевіряти кожну цифрову практику перед її застосуванням та систематично збирати й аналізувати деталізовані дані про її використання.⁴¹ Особливу увагу необхідно приділяти впливу на вразливі групи, такі як дівчата, гендерно різноманітні діти або діти з меншин та расово забарвлених груп. Прозора звітність та щорічне оприлюднення цих даних можуть сприяти постійному вдосконаленню таких практик.

10

Впроваджувати дослідження та міждисциплінарну експертизу на всіх етапах цифровізації, забезпечуючи значущу участь дітей

Мають бути створені офіційні механізми для постійної міждисциплінарної співпраці та співпраці між поколіннями на всіх етапах цифровізації правосуддя, дружнього до дитини. Етапи планування, впровадження і моніторингу повинні ґрунтуватися на фактичних даних, відповідати рівню розвитку та бути розроблені з урахуванням найкращих інтересів дитини.

Вплив цифрових практик судочинства на дітей, особливо зменшення міжособистісних контактів та відсутність фізичного простору, залишається

недостатньо вивченим.⁴² Тож усі практики мають бути ретельно досліджені (див. пункт 9) для оцінки їхнього впливу, виявлення нових ризиків та підтримки постійного вдосконалення цифрових систем судочинства. Також надзвичайно важливим є підходити до розробки цифрових інструментів з системної точки зору та розуміти, як певні інструменти впливають на досвід дітей, як окремо, так і в сукупності.

Ця робота вимагає знань у різних галузях, зокрема у сфері психології дитини, права, соціології, лінгвістики, політики, дизайну і технологій, щоб задовольнити різноманітні потреби дітей. Значуща участь дітей є необхідною для забезпечення того, щоб цифровізація ґрунтувалася на фактичних даних, базувалася на принципах розвитку дітей і враховувала їхній досвід. Необхідно докласти особливих зусиль для задоволення потреб недостатньо досліджених груп дітей, таких як дівчата. Міждисциплінарна співпраця повинна бути інтегрована в життєвий цикл цифрової практики.

Endnotes

1. Див., наприклад, the UN General Assembly, *Human rights in the administration of justice. Report of the Secretary-General*, A/79/296, August 2024, docs.un.org/en/A/79/296.
2. Згідно з Європейською комісією з ефективності правосуддя (CEPEJ) Ради Європи, цифровізація стосується процесу перетворення існуючих процесів та послуг з аналогових або ручних форматів у цифрові формати. Цифровізація, перш за все, має на меті зробити існуючі процеси ефективнішими та швидшими за допомогою цифрових інструментів. Див.: www.coe.int/en/web/cepej/glossary-2.
3. Justice with Children, Policy Brief 4: *Digital Justice for Children*, 2023, justicewithchildren.org/en/resource/policy-brief-digital-justice-children.
4. Council of the European Union, *European e-Justice Strategy 2024–2028*, 2023, data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15509-2023-INIT/en/pdf.
5. European Union, *Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence*, 2024, eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng.
6. Fundamental Rights Agency, *Digitising Justice: A Fundamental Rights-Based Approach*, 2025, fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2025-digitising-justice-fundamental-rights-approach_en.pdf.
7. Žukovaitė, I., 'Remote Criminal Proceedings in EU Law from the Perspective of Strengthening the Rights of the Accused', *Baltic Journal of Law and Politics*, Volume 17, Issue 2, 2024, pp. 77-100; The Bar Council, *A lens on justice: The move to remote justice 2020 – 2024*, 2024, www.barcouncil.org.uk/static/0146c40d-2520-47b9-af0d056d3e6078ee/Remote-justice-report-May-2024.pdf.
8. United Nations, *General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment*, CRC/C/GC/25, 2021, www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation.
9. Див. примітку 6 (с. 23 і далі).
10. Penal Reform International, *Terres des Hommes*, authored by N. Lynch & O. O'Mara, *Upholding children's rights in remote hearings in child justice systems*, 2025; Nixon, C., Deacon, K., James, A., Waugh, C., & McGarrol, S., 'Virtual Hearings and Their Impact on Children's Participation in Decisions About Their Care and Protection', in *Care and Coronavirus*, 2024, pp. 191–207, Emerald Publishing Limited; Porter, RB., Gillon, F., Mitchell, F., Vaswani, N., & Young, E., 'Children's Rights in Children's Hearings: The Impact of Covid-19', *The International Journal of Children's Rights*, Volume 29, Issue 2, 2021, pp. 426–446.
11. Сторінка проєкту «Захист процесуальних прав дітей у цифрову еру»: www.penalreform.org/where-we-work/europe/procedural-rights-of-children-in-the-digital-age.
12. Зазначене дослідження та регіональний круглий стіл були проведені в рамках проєкту «Захист процесуальних прав дітей у цифрову еру», що фінансується Європейською Комісією в рамках програми EU-JUST.
13. Регіональний круглий стіл «Захист процесуальних прав дітей у цифрову епоху», листопад 2025 р., Бухарест, Румунія.
14. Див. примітку 1.
15. Jensen, F., PILP, *Top400: A Top-Down Crime Prevention Strategy in Amsterdam*, 2020, pilp.nu/en/dossier/top400; Hannah-Moffat, K., 'Algorithmic risk governance: Big data analytics, race and information activism in criminal justice debates', *Theoretical Criminology*, Volume 23, Issue 4, 2019, pp. 453–470.
16. United Nations, *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights: The right to privacy in the digital age*, 2011, undocs.org/en/A/HRC/48/31.
17. European Union, *Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence*, стаття 5 та стаття 8 і наступні, 2024 рік.
18. Див. примітку 10 (Penal Reform International, *Terres des Hommes*); 'Judgment of the Juvenile Court of West-Flanders (section Bruges)', nr. 2018/1133, 28 June 2018.
19. Статті 12, 40 Конвенції ООН про права дитини та Загальний коментар 24 щодо прав дітей у системі ювенальної юстиції; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, стаття 14 та Загальний коментар 32, пункт 34; Європейський Союз, *Директива ЄС 2016/800*, стаття 6.
20. Організація Об'єднаних Націй, *Загальний коментар 12 (2009) щодо права дитини бути почутою*; Організація Об'єднаних Націй, *Загальний коментар 14 (2013) щодо найкращих інтересів дитини*.
21. Цей термін запозичений з Резолюції Генеральної Асамблеї 78/265. Життєвий цикл цифрових та нових технологій включає етапи передпроекування, проектування, розробки, оцінки, тестування, розгортання, використання, продажу, закупівлі, експлуатації та виведення з експлуатації за ефективного людського нагляду. Див. UN General Assembly, *Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development*, A/RES/78/265, April 2024; UN High-Level Advisory Body on AI, *Governing AI for Humanity*, 2024, www.un-ilibrary.org/content/books/9789211067873.
22. OHCHR, *Expert Mechanism to Advance Racial Justice and Equality in Law Enforcement*, www.ohchr.org/en/hrc-subidiaries/expert-mechanism-racial-justice-law-enforcement.
23. European Commission, *A Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids*, 2022.
24. Ayllón, S., *Digital inequalities in Europe are underpinned by divides in children's access, interest and confidence*, 2022, eprints.lse.ac.uk/115868/1/parenting4digitalfuture_2022_07_06_digital_inequalities_in.pdf; Ayllón, S., Lado, S., Symeonaki, M., 'Digitally Disengaged and Digitally Unconfident Children in Europe', in H. Holmarsdottir, I. Seland, C. Hyggen, M. Roth (eds.), *Understanding The Everyday Digital Lives of Children and Young People*, 2024, Palgrave Macmillan, doi.org/10.1007/978-3-031-46929-9_2.
25. Див.: [barnahus.eu](https://www.barnahus.eu); Council of Europe, 'Barnahus model helps children who suffered sexual abuse from feeling like victims for a second time, say Council of Europe leaders', November 2022, www.coe.int/en/web/portal/-/barnahus-model-helps-children-who-suffered-sexual-abuse-from-feeling-like-victims-for-a-second-time-say-council-of-europe-leaders.
26. European Union, *EU Directive 2016/343*, стаття 9.
27. International Commission of Jurists, *Videoconferencing, Courts and COVID-19. Recommendations Based on International Standards*, 2020, www.ici.org/wp-content/uploads/2020/11/Universal-videoconferencing-courts-and-covid-advocacy-2020-ENG.pdf.
28. Див. примітку 8.
29. OHCHR, 'On-line hearings in justice systems', 2023, www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/line-hearings-justice-systems.
30. Див. примітки 3 та 10.
31. Правосуддя, орієнтоване на дітей спрямоване на те щоб права дітей, розвиток їхніх здібностей та найкращих інтересів перебували у центрі систем ювенальної юстиції та будь-яких рішень, що приймаються в їх рамках. Воно має на меті зміцнити принципи правосуддя, дружнього до дитини та підкреслити, що діти є носіями прав, а не лише вразливими суб'єктами. Див.: Justice with Children, *2025 Global Declaration on Advancing Child-Centred Justice*, justicewithchildren.org/en/world-congress-justice-children-2025-theme.
32. Sanders, A., 'Video-hearings in Europe before, during and after the COVID-19 pandemic', in *IJCA*, Volume 12, 2021, p. 1; Porter, RB., Gillon, F., Mitchell, F., Vaswani, N., & Young, E., 'Children's rights in Children's Hearings: The impact of Covid-19', *The International Journal of Children's Rights*, Volume 29, Issue 2, 2021, pp. 426–446; Nixon, C., Deacon, K., James, A., Waugh, C., & McGarrol, S., 'Virtual Hearings and Their Impact on Children's Participation in Decisions About Their Care and Protection', in *Care and Coronavirus*, 2021, pp. 191–207, Emerald Publishing Limited.
33. Перелік питань, підготовлений CEPEJ для дорослих, можна знайти за посиланням: *Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings (6/2021)*, rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4.
34. CEPEJ, *Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings (6/2021)*, rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4.
35. Відповідно до статей 2 та 5 Директиви ЄС 2010/64, дітям, які не розмовляють або не розуміють офіційну мову, необхідно надавати послуги перекладу за допомогою перекладачів, які мають відповідну кваліфікацію, визнану державою. Цей пункт не має бути розтлумачений невірно; цифрові мовні послуги не рекомендовано використовувати як їхню заміну.
36. Ferguson, KT., Cassells, RC., MacAllister, JW., & Evans, GW., 'The physical environment and child development: An international review', *International Journal of Psychology*, Volume 48, Issue 4, 2013, pp. 437–468; Whipple, SS., & Evans, GW., 'The physical environment and social development', *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development*, 2022, pp. 171–188.
37. Див. примітку 10 та: CHILDFront, *Training Needs Assessment Report*, 2022, childfront.eu/pluginfile.php/87/mod_page/content/15/CHILD-front_D2.1_TNA-Report.pdf.
38. Див. примітку 1.
39. Див. примітку 6 (с. 5).
40. Див. примітку 3; див. примітку 32 (Sanders, p. 1), див. Примітку 10 (Penal Reform International, *Terres des Hommes*).
41. Схожу рекомендацію щодо правосуддя для дітей загалом див. у примітці 6 (с. 39).
42. Child Friendly Justice European Network, *Collaborating with children and young people with lived experience of the justice system. A how-to guide for practitioners and decision-makers*, 2025, www.publications.cfnetwork.eu/publication/4817back.

План з 10 пунктів: захист процесуальних прав дітей у процесі цифровізації судочинства – з акцентом на дистанційних слуханнях

Цей документ був розроблений і опублікований Penal Reform International (PRI) за фінансової підтримки Європейського Союзу.

**Funded by
the European Union**

Цей документ опубліковано в рамках проєкту «Захист процесуальних прав дітей у цифрову епру» (PPRO-Child P101160525), що фінансується програмою ЄС JUST (JUST-2023-JACC-EJUSTICE). Підтримка Європейської Комісії у створенні цієї публікації не означає схвалення її змісту, який відображає виключно погляди авторів, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

PRI висловлює подяку особам, які брали участь у розробці концепції та підготовці цього звіту, зокрема доктору Оскару О'Мара, який надав свою експертизу в дослідженні та підготовці цього документа. Ми також висловлюємо подяку професору Нессі Лінч, Френсіс Шехан та Кейт Фокс за їхні цінні думки та роздуми. Особлива подяка висловлюється партнерам проєкту та членам команди проєкту: Дорі Кісс та Фанні Сомфай з Terre des hommes Hungary, Міхаю Еначе з Fundatia Terre des hommes – Elvetia (Румунія), Родріго Хормазабалу, Марі-Шалотт Біссон та експертам з прав дитини Седріку Фуссару і Маріані Перес з Fundación Tierra de hombres (Іспанія), а також Еліні Шишкіній та Поліні Кликовій з Terre des hommes Ukraine. PRI також висловлює подяку практикуючим юристам, політикам, науковцям та представникам громадянського суспільства, які взяли участь у національних та регіональних круглих столах, що відбулися в Ірландії, Румунії, Іспанії та Україні в рамках проєкту, за їх активну участь, вдумливі внески та відданість справі просування процесуальних прав дітей.

Ayuda directa a la infancia desamparada

Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю Penal Reform International і не обов'язково відображає точку зору Європейського Союзу. Цю публікацію можна вільно поширювати, цитувати та використовувати реферати, окрім випадків продажу або використання в комерційних цілях. Необхідно вказати авторство цієї публікації. Повне посилання на цю публікацію наведено нижче: Penal Reform International (2026). План з 10 пунктів: Захист процесуальних прав дітей у процесі цифровізації судочинства - з акцентом на дистанційні слухання.

Переклад або відтворення цієї публікації в повному обсязі має бути схвалено PRI: будь ласка, зв'яжіться за адресою: publications@penalreform.org.

Penal Reform International
www.penalreform.org

Опубліковано в січні 2026 року. © Penal Reform International 2026

FAIR AND EFFECTIVE CRIMINAL JUSTICE

Penal Reform International

Головний офіс

The Green House
244-254 Cambridge Heath Road
London E2 9DA
United Kingdom

Головний офіс та Програма щодо Європи

Amsterdam Law Hub
University of Amsterdam
Nieuwe Achtergracht 164
1018 WV Amsterdam
Netherlands

+44 (0) 203 559 6752
info@penalreform.org

✉ @PenalReformInt

in @Penal Reform International

📷 @PenalReformInt

📺 @PenalReformInternational

www.penalreform.org

Penal Reform International

у Центральній Азії

Syganak str. 29
Astana
Kazakhstan

info@penalreform.org

Penal Reform International

на Близькому Сході та північній Африці

22 Amro Bin Dinar
Amman
Jordan

priamman@penalreform.org

Penal Reform International

на південному Кавказі

info@penalreform.org

Penal Reform International

у Африці на південь від Сахари

Plot 4999
Kironde Road
Muyenga
Kampala
P.O. Box 11455
Uganda

africa@penalreform.org

www.penalreform.org